

EBWB

Economic Board **West-Brabant**

Hub voor vernieuwend ondernemerschap

Economische Agenda

West-Brabant Januari 2019

Verbinden, Verslimmen, Verduurzamen

Op weg naar een veerkrachtige economie

Inhoudsopgave

Startpunt is ons regionale DNA.	4
Economisch duurzame en krachtige regio.	8
Hub voor vernieuwend ondernemerschap.	9
Profiteren van de centrale ligging.	12
Agenda voor de toekomst.	14
Inrichten randvoorwaarden	17
Niet in isolement.	18

Startpunt is ons regionale DNA. Historisch gezien zijn agro, industrie & logistiek onze sterkste punten.

Historisch regionaal economisch perspectief

Regionaal perspectief

Het 'Land van Breda' strekte zich uit vanaf het 'kwartier van Oisterwijk' tot en met Bergen op Zoom. Daarbinnen de Baronie Breda en het Markiezaat Bergen op Zoom. Handel en landbouw als de belangrijkste economische activiteiten. Ook de grens tussen zand- en kleigronden. En voorheen veen- en turfgronden. Zand, klei, veen, turf. Zorgt niet alleen voor economische diversiteit, maar ook voor verschillen tussen rijk & arm, afgunst, beperkt samenwerken.

Economische perspectief

Limonade-, biscuit-, spiritus-, jam-, chocolade en koek-fabrieken. Het register van Kamer van Koophandel uit 1930 staat er vol van. Gezamenlijke grondstof: suiker. Wat stond er in die tijd in negen West-Brabantse gemeenten? Juist: Suiker(werk)fabrieken.

Maar naast suikerfabrieken waren er ook allerlei andere vormen van economische activiteiten, vooral gericht op nijverheid. Productie. Maak.

Suiker en nijverheid. Steeds terugkerende elementen.

Industrialisatie(politiek), mechanisatie, optimalisatie. De ontwikkeling van de landbouw, ontstaan van grootschalige fabrieken, stedelijke ontwikkeling. Overal voelbaar. Industrialisatie had ook effect op de 'zoete economie' van West-Brabant.

Boeren, Burgers en Buitenlui. Een bekende historische uitspraak. Toepasselijk ook op ons gebied met agrofood, stedelijke kernen en prachtige buitengebieden. Een regio met veerkrachtige maar ook zeer diverse economische activiteiten. Om in te toekomst aan onze burgers werk en welzijn te bieden moeten we, samen met onderwijs en ondernemers, onze economie gaan Verbinden, Verslimmen en Verduurzamen.

P. Depla, voorzitter Economic Board West-Brabant

Gekoppeld aan de productie van suiker ontstonden sectoren als logistiek, maintenance en de maakindustrie. Industrialisatie zorgde dus voor nieuwe fabrieken en economische activiteiten. Mechanisatie en optimalisatie zorgden voor de doorontwikkeling van de industrie. De suikerfabrieken gaan op in één grote suikerfabriek. Wel de grootste en meest efficiënte bietsuikerfabriek van de wereld.

Optimalisatie zorgt er ook voor dat de sectoren geïsoleerd kunnen groeien. Zo ontstaat in West-Brabant een zeer gedifferentieerde economische structuur. Weerbaar voor schommelingen in de wereldeconomie, maar ook beperkt in omvang en samenwerkingen. **Dit is allemaal onderdeel van ons West-Brabantse DNA.**

Al meer dan 100 jaar is gezonde grond de basis voor ons bedrijf maar ook bij uitstek het vertrekpunt voor steeds verdergaande innovatie. De EBWB wil een goede basis leggen voor een weerbare economische regio.

A. Markusse, CEO Royal Cosun, lid EBWB

Economisch duurzame en krachtige regio. Toekomstig weerbaar blijven.

Historische basis: Agrofood, industrie & logistiek

Zoals vele regio's ligt een belangrijk deel van onze industriële basis in de agrosector. Meer specifiek voor West-Brabant gaat het hierbij om de suiker. Lange tijd is dit het cement van de regio geweest en een bron voor de ontwikkeling van andere sectoren. Agrofood, industrie, logistiek en het gevarieerde MKB vormen in gezamenlijkheid nog steeds de basis onder onze welvaart. Dat is een gegeven. Dat zal in de toekomst waarschijnlijk ook zo blijven.

West-Brabant wil ook naar de toekomst toe een economisch duurzame en krachtige regio zijn. We willen economisch weerbaar blijven. Niet als doel op zich. Wel als basisvoorwaarde voor welvaart en welzijn voor onze inwoners, voor onze werknemers, voor onze studenten. West-Brabant heeft een positieve uitgangspositie, maar dat is geen garantie voor de lange termijn.

We liggen bijzonder gunstig in een economisch kerngebied. Vormen de Poort van Europa. Hebben een gevarieerde productiestructuur met een dynamisch MKB. Tegelijkertijd zien we dat onze groeicijfers achterblijven bij vergelijkbare regio's. Constateren we dat de noodzakelijke veranderingen vragen om schaalgrootte om impact te maken. Zien we dat, zonder voldoende vernieuwing, de traditionele sectoren richting het einde van hun levenscyclus gaan. Het op peil houden van de concurrentiekracht van onze economie vraagt daarom – zeker naar de toekomst toe – nadrukkelijk om meer vernieuwing. Vernieuwing gericht op duurzaamheid en 'smart'.

De gedifferentieerde economie heeft ons weerbaar gemaakt. En kan ons in de toekomst weerbaar houden. Diezelfde diversiteit geeft ook een risico. Het gebrek aan massa. De toekomst vraagt om slimme en duurzame oplossingen. Die bedenken we niet alleen. Massa is nodig om tot economisch weerbare oplossingen te komen.

Slim en duurzaam vragen om massa. Massa maken we door verbindingen te zoeken, te leggen en te onderhouden. Samen sterk(er).

Op ons vmbo en mbo leiden we jonge mensen op voor de beroepspraktijk. We leren hen de vaardigheden die nodig zijn om voorbereid te zijn op het beroep van de toekomst. Zo maken we onze leerlingen en studenten kansrijk en wendbaar voor hun toekomstige carrière.

R. Neutelings, voorzitter Raad van Bestuur, ROC West-Brabant, lid EBWB.

Hub voor vernieuwend ondernemerschap.

De volgende stap

Agrofood, Industrie en Logistiek. Herkenbare speerpunten. De uitdaging voor een economisch lange termijn veerkrachtige regio is echter niet minder groot. Maatschappelijke opgaven en transitie vormen de vervolgstappen op de innovaties voortkomend uit industrialisatie, mechanisatie, optimalisatie (en automatisering). Kans of bedreiging?

De enige route is kansen pakken. De nieuw(st)e opgaven zijn complex qua aard en omvang. Oplossingen gaan daarom over grenzen van sectoren. Ook over de grenzen van (onze) gemeenten, streken, regio's en landen. Niemand kan de opgaven alleen oplossen. Onderwijs niet. Ondernemers niet. En overheid ook niet. Dat vraagt om samenwerking. Samenwerking binnen de sector, tussen sectoren, met samenwerkingspartners (Triple Helix) en met / tussen regio's. We moeten gaan **Verbinden**.

Steeds vaker speelt technologie een hoofdrol bij het oplossen van problemen. We beschikken over steeds meer informatie. Informatie over productie, herkomst van materialen, gebruik. Mens en machine. Drones, robots, kunstmatige intelligentie. Lijkt allemaal ver weg, lange termijn. Maar veel is er al. Wat er niet is, komt ongetwijfeld op veel kortere termijn beschikbaar dan gedacht. Technologie gebruiken om slimmer te worden. We gaan **Verslimmen**.

Dat we maar één wereld hebben is bekend. Dat we daar nu nog niet goed genoeg mee omgaan ook. Steeds nadrukkelijker is er de vraag naar 'verantwoorde' producten. Producten met minder vervuiling. Meer recycling. Circulair. Biobased. Maar niet alleen producten moeten duurzaam worden. Ook de processen waarmee ze gemaakt en vervoerd worden. Verspilling of weggooien is geen optie meer. Niet alleen consumenten ook overheden willen dit. Denk aan Klimaatakkoord Parijs, Verenigde Naties Duurzaamheidsdoelstellingen. Ondernemers willen ook. Zonder duurzame producten geen (toekomstige) handel. We moeten gaan **Verduurzamen**.

Dagelijks werken wij vanuit onze bedrijven met de nieuwste technologie. We zien uit eerste hand hoe snel de ontwikkelingen gaan. We zijn continue op zoek naar nieuwe slimme oplossingen. Die verzinnen we niet in isolement. Ook als regio niet. Maar juist door ook gebruik te maken van kennis van anderen.

I. de Waard, CEO Improvia, lid EBWB

Vernieuwend ondernemerschap

Economisch weerbaar zijn vraagt ook om vernieuwend ondernemerschap. Innovatie. Om 'out of the box' of denken. Anders denken en anders denkkenden. Alleen een doorontwikkeling van de bestaande sectoren is niet voldoende. Niet om de anders denkkenden te betrekken. Nieuwe oplossingen vragen om creativiteit, nieuwe inzichten, ontwikkeling van nieuwe diensten. Dit vergt nieuwe kennis. En die kennis is aanwezig in de regio. Aan de huidige basis van Agrofood, Industrie en Logistiek voegen we toe: **Kennisdiensten**.

Kennisdiensten kennen in termen van groei en vernieuwing veel autonome kansen, maar zijn daarnaast van groot belang om vernieuwing en groei te realiseren in de andere speerpunten. Gamification, verdienstelijking (we kopen geen wasmachine meer, maar krijgen een garantie op wasbeurten), technologie tot informatieverwerking (big data, internet of things), technisch en industrieel ontwerp (design to recycle), etc. Een boeiende nieuwe wereld wacht (niet) op ons.

In het zoeken naar oplossingen en vernieuwend ondernemerschap moeten we de regio ontwikkelen als **hub voor vernieuwend ondernemerschap**. Als hub voor verslimmen. Als hub voor verduurzamen. Een hub vraagt echter om een goede ligging.

Als ondernemer werk ik met diverse partners die zowel binnen als buiten de regio gevestigd zijn. Daarbij streven we naar goede relaties, kijken we over grenzen heen. Als EBWB willen we de regio verbinden. Zorgen voor sterke interne verbindingen en vruchtbare verbindingen met andere regio's.

G. Verpaalen, CEO Kameleon Solar, lid EBWB

Profiteren van de centrale ligging.

Centrale ligging.

Als West-Brabant liggen we centraal. Centraal voor handel naar 25 miljoen consumenten. Centraal tussen werelddhavens Rotterdam-Antwerpen. En met Moerdijk hebben we een eigen zeehaven. Centraal tussen de beleidscentra in Den Haag en Brussel. We zijn dus ook letterlijk een hub.

Maar, het gaat niet om de ligging. Het gaat er om wat we met die ligging (gaan) doen. Ofwel, **profiteren van de centrale ligging**. Niet alle (noodzakelijke) vernieuwing zal vanuit onze regio komen. Onze economie stopt immers ook niet bij de grenzen van onze regio.

Dat vraagt om actief schakelen met partners over de regio-grenzen heen. Met partners in Midden- & Oost-Brabant, Zeeland, regio Antwerpen, Drechtsteden & Rotterdam. En verder weg.

Voor ondernemers is schakelen over de (regio)grenzen vanzelfsprekend. Voor onderwijs ook. Studenten komen immers overal vandaan. Voor overheid is schakelen over de (regio)grenzen minder vanzelfsprekend. De overheid kent wel grenzen. Bestuurlijke grenzen. Voor een economische weerbare regio mag de regionale overheid zich niet gaan opsluiten binnen de bestuurlijke (regionale, streek, gemeentelijke, vesting) grenzen. Gezien ons DNA is dit niet vanzelfsprekend in de regio. Daar moeten we dus ook aan gaan werken.

Relaties met de omliggende regio's en partners moeten we ten dienste stellen aan onze regionale ambitie.

Als logistiek bedrijf zien we de logistieke concepten steeds verder veranderen. Data is onze brandstof aan het worden. ICT noodzakelijk om onze processen optimaal aan te sturen. De logistiek staat nooit stil. Als EBWB willen we er voor zorgen dat onze regio ook in beweging blijft.

J. de Rijk, Director Jan de Rijk Logistics, lid EBWB

Agenda voor de toekomst.

Naar de toekomst toe.

Om economisch weerbaar te blijven en de noodzakelijke randvoorwaarden daar voor te realiseren is ons adagium **Verbinden, Verslimmen, Verduurzamen**.

Dat kan maar op één manier. We moeten gaan doen! Dat past ook bij onze mentaliteit. Aanpakken. Hard werken. Doorzetten. Acties ondernemen. We kiezen dus voor agenda. Een agenda waarop we onze acties zetten. Waarop we kunnen aantonen hoe we bijdragen aan verbinden, verslimmen en verduurzamen. Die we ook steeds kunnen bijstellen. Die ons helpt om de juiste zaken op te pakken. Doen is de enige manier om resultaten te behalen, om daadwerkelijk slimmer, duurzamer en meer verbonden te geraken. Dat vraagt om een gestructureerde aanpak.

Gestructureerde aanpak: Programma's.

De sectoren bedienen we op een programmatische manier. Programma's met een herkenbare opbouw. Met een focus op versterking van de economische structuur. Het ecosysteem. Met aandacht voor Verbinden, Verslimmen en Verduurzamen. Verbinden gaat over de relaties binnen de sectoren, tussen sectoren maar zeker ook tussen regio's. Verslimmen gaat over het toepassen van nieuwe technologische ontwikkelingen. Verduurzamen is noodzakelijk om handel te blijven drijven. Zonder verduurzaming worden producten en productieprocessen onbetaalbaar.

We vragen REWIN om de programma's in te richten en vorm te geven. Ook hier in samenwerking met ondernemers, onderwijs en overheid. Daarnaast vragen we REWIN om zich in te blijven zetten voor **Vestigers & Acquisitie), MKB en Start-Up**.

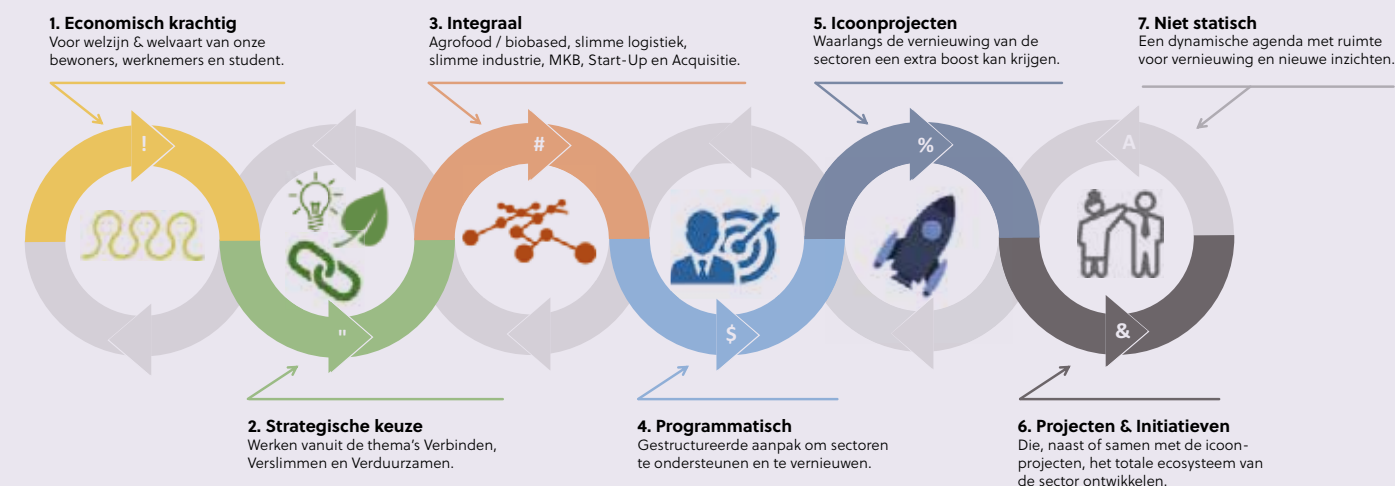
Alleen samen komen we echt vooruit. De manier waarop we dat doen varieert per onderwerp, dat geldt ook voor de vraag wie het voortouw neemt. Soms de overheid, soms ondernemers en soms het onderwijs. Steeds ontdek je dat met elkaar. Een gezamenlijke agenda is daarbij cruciaal. Daarbij moet ruimte blijven om te experimenteren.

M. de Vries, Burgemeester Etten-Leur, lid EBWB

Als onderwijsinstututen steken wij onze handen uit naar samenwerking met de Triple Helix partners. Afzonderlijk zijn we allemaal een onderdeel van het ecosysteem. Samen vormen we het ecosysteem. Wij bepalen dus met elkaar hoe sterk het ecosysteem is.

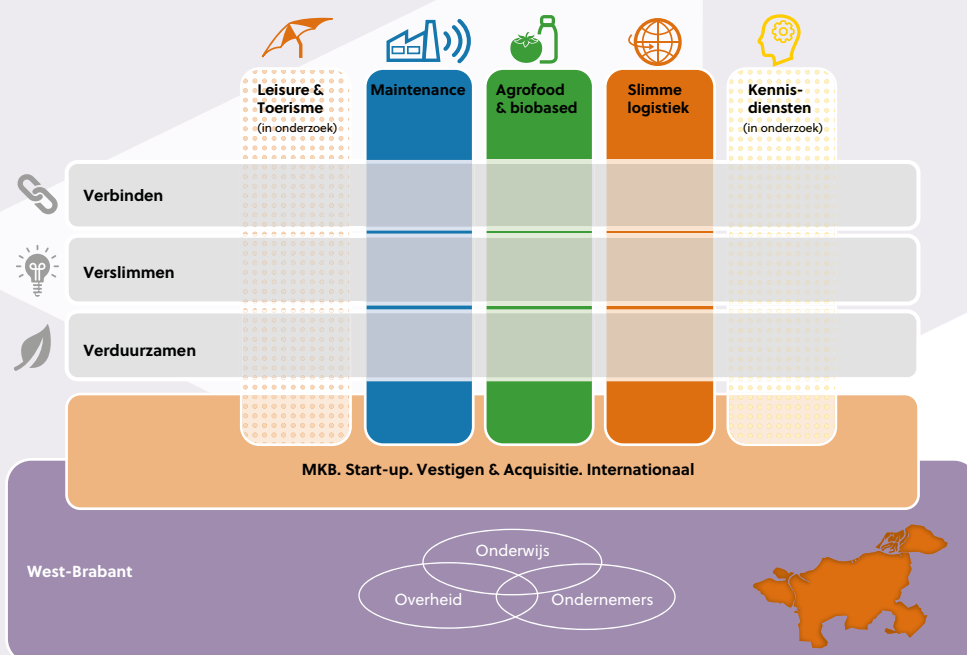
P. Rüpp, Voorzitter College van Bestuur Avans Hogeschool, lid EBWB

Programma's bieden de regio een gestructureerde manier om resultaten te halen. Verbinden, Verduurzamen en Verslimmen zijn daarbij steeds terugkerende thema's. Daarmee zorgen we voor een sterke economische structuur in de regio.

H. Rosman, Directeur REWIN West-Brabant, Secretaris EBWB

Kernsectoren West-Brabant
De historische kern van West-Brabant & vernieuwers.

Strategische keuze
Verbinden, Verslimmen en Verduurzamen.

Niet alleen sectoraal
MKB, Start-Up, Vestigen & Acquisitie. Niet alleen sectoraal, maar (juist) ook buiten de sectoren. Maar wel met Verbinden, Verslimmen en Verduurzamen.

Triple Helix
Vanuit ondernemers, onderwijs en overheid worden de agenda's afgestemd op de regionale ontwikkelingen.

Inrichten randvoorwaarden

De goede economische positie van vandaag, houden we graag ook vast in de toekomst. Ondernemers hebben daarin een belangrijke taak. Onderwijs en overheid ook. Als overheid kunnen we daarbij zorgen voor een goed vestigingsklimaat. Voor invulling van randvoorwaarden.

B. Adank, Voorzitter commissie van Advies Regio West-Brabant, lid EBWB

Alleen een programmatische aanpak van sectoren is niet voldoende. De randvoorwaarden moeten goed ingevuld zijn. Op dorre grond groeit niks. Wel op gezonde grond. De gezonde grond moeten we zelf onderhouden. Zelf invulling geven aan de randvoorwaarden.

We moeten er voor zorgen dat talent in de regio blijft. We moeten zorgen voor passend en goed beroepsonderwijs. Leven lang leren. Maar ook goede banen om talent in de regio te houden. Of nieuw talent aan te trekken.

We moeten er voor zorgen dat kennis en kunde alle West-Brabantse ondernemers kan bereiken. **Kennisinfrastructuur.** Als regio hebben we zeer veel MKB. Veel potentie. Dat moeten we aanwakkeren. Ook nieuwe potentie moeten stimuleren. MKB en Start-Ups helpen.

We hebben prachtige buitengebieden. Oeroude bossen. Groene steden. Goede verbindingen. Allemaal bepalend voor een **hoogwaardig vestigings- en woonklimaat.** Accommoderen en bereikbaar houden van ondernemerschap en menselijk kapitaal. Daar horen ook bij een up-to-date zorg-, cultuur-, en leisuresector.

Overheid, onderwijs en ondernemers kunnen gezamenlijk invulling geven aan de randvoorwaarden.

De EBWB wil de boel in de regio West-Brabant in beweging krijgen. We willen inspireren, faciliteren en zorgen voor richting en commitment. Goed voor bedrijven, goed voor onze burgers, goed voor milieu, goed voor ons allen.

Niet in isolement

Onze eigen wereld en de wereld om ons heen

West-Brabant is centraal gelegen. In Europa. In de wereld. Het ligt er aan hoe je er naar kijkt. Duidelijk is wel dat er buiten onze (bestuurlijke) grenzen meer gebeurt dan daar binnen. We zijn (ook) afhankelijk van de wereld om ons heen. Productieketens / waardeketens gaan immers over de wereld heen. Waar richt de wereld om ons heen zich op? Simpel: de Verenigde Naties (VN) roepen de wereld op om de focus te leggen op 17 grote thema's. De Europese Unie haakt in haar Horizon Europe, opvolger Horizon 2020, aan op deze thema's. Onze Rijksoverheid eveneens.

17 thema's. Te veel voor één regio met een diverse economie. Kiezen dus. Maar hoe? Simpel: kijken naar onze eigen kracht: Agro, Industrie, Logistiek en Kennisdiensten. Deze dragen, hoofdzakelijk, bij aan de VN oproep tot '**duurzame productie en consumptie**'. Daar kunnen we dus ons steentje aan bijdragen ook om zelf een economisch krachtige en weerbare economie te blijven. We moeten Verduurzamen om concurrerend te blijven. Dat kan niet zonder Verslimmen en Verbinden. We halen kennis van buiten en daar zijn verbindingen voor nodig.

Balans tussen strategie en uitvoering

We werken niet met een van bovenaf opgelegde strategie. Strakke richtlijnen. We laten ons inspireren door de sectoren. Maar willen de sectoren ook uitdagen. De sectoren maken een eigen programma, eigen stuurgroep, eigen ambitie. Vanuit de EBWB willen we wel 'ieder voor zich' voorkomen. Daarom kiezen we voor de drie centrale thema's: Verbinden, Verslimmen en Verduurzamen. Die thema's geven we mee aan de sectoren. Die thema's zien we als essentieel om op de lange termijn een economische duurzame regio te hebben. Dat doen we door focus op een beperkt aantal **icoonprojecten**. Een portfolio wat in de loop van de tijd aangepast kan (en moet) worden. Waar we extra aandacht aan willen geven. Geen eeuwigdurende projecten. Wel focus.

Als opleidingsinstituten werken we aan en met onze toekomst. Jonge professionals met voldoende inhoudelijke diepgang en een breed kennisgebied. Dat vraagt om samenwerking. Als EBWB werken we daarom ook in Triple Helix verband aan en met de toekomst van de regio.

E. Minnenmann, voorzitter College van Bestuur
Breda University, lid EBWB

EBWB heeft REWIN gevraagd
hen te ondersteunen

Contact EBWB:

EBWB/REWIN
Cosunpark 22
4814 ND Breda

06 51 35 99 94
d.vanderpas@rewin.nl